

DISKURSIV TAHLILDA GENDER MUNOSABATLARNING VOQELANISHI

Niyazova Gulnoraxon Gulomovna
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent
davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
Toshkent, O'zbekiston
E-pochta: niyazovagulnorakhon@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5905-2129

Аннотация: *Til va gender bo'yicha tadqiqotlar tobora ko'proq gender va diskurs bo'yicha tadqiqotlarga aylanib bormoqda. Nutq va genderni o'rganish tilshunoslik, antropologiya, nutqiy aloqa, ijtimoiy psixologiya, ta'lim, adabiyot va boshqa fanlar sohalaridagi olimlarning fanlararo ishi hisoblanadi. Ko'pgina tadqiqotchilar birinchi navbatda tildan foydalanishning jinsga bog'liq modellarini hujjatlashtirish bilan shug'ullanishgan, ammo bu sohada til o'rganish gender munosabatlarining ijtimoiy va siyosiy jihatlari ko'rish mumkin bo'lgan ko'pchilikni ham qamrab olgan. Til va jins o'rtasidagi munosabatlar haqidagi tushunchalar chuqurlashgani sayin, tadqiqotchilar ko'plab shunga o'xshash ko'pincha tan olinmaydigan yoki tan olinadigan turli xil xulosalarga kelishdiki. Ushbu maqolada paydo bo'lgan eng ko'p qabul qilingan tamoyillar va eng ko'p muhokama qilinadigan masalalar haqida fikr yuritiladi*

Kalit so'zlar: *gender va diskurs, gender duallik, til tadqiqotlari, genderning ijtimoiy qurilishi, ayollar tili, gender nutqining kontseptsiyasi, gender munosabatlar*

РЕАЛИЗАЦИЯ ГЕНДЕРНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ДИСКУРСИВНОМ АНАЛИЗЕ

Ниязова Гулнорахон Гуломовна
доктор философии (PhD) по филологическим наукам
Ташкентский государственный университет узбекского
языка и литературы имени Алишера Навои
Ташкент, Узбекистан
E-pochta: niyazovagulnorakhon@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5905-2129

Аннотация: *Языковые и гендерные исследования все больше становятся гендерными и дискурсивными. Изучение речи и пола является междисциплинарной работой ученых в области лингвистики, антропологии, речевой коммуникации, социальной психологии, образования, литературы и других дисциплин. Многие исследователи были в первую очередь озабочены документированием гендерных моделей использования языка, но область языковых исследований также охватила многие области, в которых можно увидеть социальные и политические аспекты гендерных отношений. По мере углубления понимания взаимосвязи между языком и полом исследователи пришли ко многим схожим, часто непризнанным или широко признанным выводам. В этой статье отражены наиболее общепринятые принципы и наиболее обсуждаемые вопросы.*

Ключевые слова: *гендер и дискурс, гендерная двойственность, языковые исследования, социальная конструкция гендера, женский язык, концепт гендерного дискурса, гендерные отношения.*

IMPLEMENTATION OF GENDER RELATIONS IN DISCOURSE ANALYSIS

Niyazova Gulnorakhon Gulomovna

Doctor of Philosophy (PhD),

*Tashkent State University of Uzbek Language and
Literature named after Alisher Navai,*

e-mail: niyazovagulnorakhon@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5905-2129

Annotation: *Language and gender studies are increasingly becoming gendered and discursive. The study of speech and gender is an interdisciplinary work of scholars in linguistics, anthropology, speech communication, social psychology, education, literature, and other disciplines. Many researchers have been primarily concerned with documenting gendered patterns of language use, but the field of language research has also covered many areas in which social and political aspects of gender relations can be seen. As understanding of the relationship between language and gender deepened, researchers came to many similar, often unrecognized or widely accepted conclusions. This article reflects the most generally accepted principles and the most discussed issues.*

Key words: *gender and discourse, gender duality, language studies, social construction of gender, female language, concept of gender discourse, gender relations.*

KIRISH

Nutq va genderni o'rganish tilshunoslik, antropologiya, nutqiy aloqa, ijtimoiy psixologiya, ta'lim, adabiyot va boshqa fanlar sohalaridagi olimlarning fanlararo ishi hisoblanadi. Ko'pgina tadqiqotchilar birinchi navbatda tildan foydalanishning jinsga bog'liq modellarini hujjatlashtirish bilan shug'ullanishgan, ammo bu sohada til o'rganish gender munosabatlarining ijtimoiy va siyosiy jihatlarini ko'rish mumkin bo'lgan ko'pchilikni ham qamrab olgan. Ushbu ikki nuqtai nazar o'rtasidagi taranglik dastlabki tadqiqotlarda paydo bo'lgan va bugungi kunda ham davom etmoqda, masalan, Preisler (1998) va Kameron (1999) o'rtasidagi almashinuvlar dalilidir. Tadqiqot qaysi nuqtai nazardan kelib chiqishidan qat'i nazar, gender va nutqni o'rganish nafaqat erkak/ayol nutqining tavsifiy ma'lumotlarini beradi, balki tilning shaxsiy, ijtimoiy va madaniy ma'nolarni yaratish va boshqarish uchun ramziy manba sifatida qanday ishlashini ham ko'rsatadi. va identifikatsiyalar.

Til va jins o'rtasidagi munosabatlar haqidagi tushunchamiz chuqurlashgani sayin, tadqiqotchilar ko'plab shunga o'xshash ko'pincha tan olinmaydigan yoki tan olinadigan turli xil xulosalarga kelishdiki. Ushbu maqolada paydo bo'lgan eng ko'p qabul qilingan tamoyillar va eng ko'p muhokama qilinadigan masalalar haqida fikr yuritiladi va ular tahlil qilib keltirilgan. Umumiy asoslarga (1) genderning ijtimoiy qurilishi, (2) gender va diskurs o'rtasidagi bilvosita munosabat, (3) gender diskursi resurs sifatida va (4) gender diskurs to'siq sifatida kiradi. Ammo eng ko'p muhokama qilinadigan masalalar - bu gender dualligi va ishlash/ijrochilik hisoblanadi.

Genderning ijtimoiy qurilishi

Ijtimoiy konstruktivistik paradigma gender va diskursiv tadqiqotlarda ustunlik qildi. Ya'ni, olimlar genderning "ma'nosi" madaniy vositachilikda bo'lib, gender o'ziga xoslikka o'zaro ta'sir orqali erishiladi, degan fikrga qo'shiladilar. Shu ma'noda, bu soha Goffmanning

dastabli kashof ishidan boshlab, odatda feministik nazariyotchi Judit Butler (1990, 1993) bilan bog'liq bo'lgan va u tomonidan e'tirof etilgan hozirgi zamonaviy ijro etuvchi yondashuvga to'liq aylana oldi. Goffman (1976) bosma reklamalardagi illyustratsiyalar bilan genderning o'ziga bo'ysunish marosimini o'tkazadigan va an'anaviy ravishda jins bilan bog'liq bo'lgan pozitsiyalarni ko'rsatish orqali amalga oshirilishini ko'rsatdi, masalan, "qo'rqinchli tizza bukish", yordam va ko'rsatma olish va tabassum. erkaklarga qaraganda tez-tez va kengroq uchrab turadi.. Xuddi shunday, Butlerning (1993: 227) ijro etuvchilik kontseptsiyasida mahalliy amaliyotlar genderni "avvalgi, obro'li amaliyotlar to'plamini takrorlash yoki keltirish orqali" keltirib chiqaradi.

Goffmanning ijtimoiy konstruktivistik yondashuvi va Butlerning ijro etuvchi yondashuvining farqlari va foydaliligi hozirda muhokama qilinmoqda. Masalan, Livia va Xoll (1997b) ga qarang, ular gender va til tadqiqotlaridagi ijrochilikni muhokama qiladilar; Kotthof va Wodak (1997b), ular Butler va Goffmanni taqqoslaydilar va ikkinchisining foydasiga bahslashadilar; va Preisler (1998) va Meyerhoff (1996) da muhokamalar.

Gender va diskurs o'rtasidagi bilvosita bog'liqlik

Tannen (1994c) Goffman (1977) ga asoslanib, diskurs va gender jins bilan bog'liq emas, balki "gender sinf bilan bog'liq" deb da'vo qiladi. Ya'ni, nutq usullari har bir erkak yoki ayolga xos emas, balki ma'lum bir jamiyatdagi ayollar yoki erkaklar sinfi (Rassellning mantiqiy turlari ma'nosida) bilan bog'liq. U yoki bu jins toifasi bilan bog'liq bo'lgan yo'llar bilan gaplashib, odamlar o'zlarining ushbu jins sinfiga mos kelishini bildiradilar. Xuddi shunday nazariy nuqtai nazar Ochs (1992) tomonidan taqdim etilgan bo'lib, u diskurs usullari o'z navbatida ma'lum bir madaniyatdagi ayollar yoki erkaklar bilan bog'liq bo'lgan pozitsiyalar bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Shunday qilib, so'zlashuv usullari "genderni indekslydi".

Gender va nutq o'rtasidagi bog'liqlik bilvosita bo'lganligi sababli, odamlar genderning nutq uslubiga ta'sirini bilmasligi mumkin. Misol uchun, Jonston (1995) to'rtta taniqli Texaslik ayollar bilan suhbatda, ayollar texaslik ekanliklarini g'urur bilan e'tirof etishgan, lekin o'zlarining xatti-harakatlari jinsga bog'liqligini rad etishgan. Biroq, ularning advokat sifatidagi muvaffaqiyati haqida gapirganda, bir ayol (boshqa narsalar qatorida): "Men tabassum qilishga harakat qilaman va bu bilan o'zimni erkin tutishga harakat qilaman". Tannenning (1994c: 216) ta'kidlaganidek, Goffman (1976) ko'rsatganidek, bu ayolning tabassum qilish uslubi - jins sinfi bilan bog'liq.

Politsiya xodimlarining etnografik tadqiqotiga asoslanib, McElhinny (1992: 399-400) ta'kidlaydiki, gender va diskurs o'rtasidagi bilvosita bog'liqlik ayollarga institutsional sharoitlarda, odatda erkaklar og'zaki xatti-harakatlarini qabul qilishlariga imkon beradi: "ayol politsiya xodimlari me'yoriy ravishda tushuniladigan xatti-harakatlarni talqin qilishlari mumkin. Erkaklik (masalan, ishtirok etmaslik yoki hissiy masofa) oddiygina "biz o'z ishimizni professional tarzda bajarishimiz uchun harakat qilishimiz kerak". Ajablanarlisi shundaki, McElhinnyning maqolasi "Men endi ko'p tabassum qilmayman" deb nomlangan.

Gender diskursi resurs sifatida

Konstruktivistik yondashuv taxminlar yoki mafkuralar va haqiqiy diskursiv amaliyotlar o'rtasidagi farqni o'z ichiga oladi. Boshqacha qilib aytganda, "gender nutq uslublari so'zlovchidan mustaqil ravishda mavjud" (Bucholtz va Hall 1995: 7), shuning uchun gender diskursi ayollar va erkaklarning o'zini namoyon qilishlari uchun manba bo'lib xizmat qiladi. Tannen (1989b: 80) tushuntirganidek, madaniy ta'sirlar so'zlovchi nutqi qanday shaklda bo'lishini belgilamaydi; Buning o'rniga ular "odamlar o'zlarining shaxsiy uslublarni ifodalashda odatda foydalanadigan strategiyalarni tanlaydigan qatorni taqdim etadilar".

Xoll (1995) shuni ko'rsatadiki, telefon orqali gender aloqada bo'lganlar o'zlarining kasblarida iqtisodiy foyda olish uchun zarur bo'lgan gender identifikatsiyasini yaratish uchun "ayollar tili" dan foydalangan holda resurs sifatida gender nutqidan foydalanadilar. Ular "ayol"

so'zlarini (dantelli) va asosiy bo'lmagan rang atamalarini (qora emas, balki ko'mir) ishlatadilar (Lakoff 1975da tasvirlanganidek); ular "dinamik" intonatsiyadan foydalanadilar, ular nisbatan keng ohang diapazoni va ohangning aniq va tez siljishi bilan tavsiflanadi (McConnell-Ginet 1978); va ular qo'llab-quvvatlovchi savollar va sharhlar orqali o'zaro ta'sirni faol ravishda davom ettiradilar (Fishman 1983).

Gender diskurs cheklov sifatida

Agar gender masalalarini muhokama qilish strategiyalari manba bo'lsa, ular ham cheklovchi omildir. Bu ikkala qarash ham Tannenning (1994c) yondashuviga asoslanadi, bunda tadqiqotchi, birinchi navbatda, har bir so'zlovchi suhbatdoshlar va suhbat mavzusi yoki topshirilayotgan vazifaga nisbatan qanday moslashuvlarni o'rnatishini; ikkinchidan, bu hizalamalar maqom va ulanish ehtiyojlarini qanday muvozanatlashtirishini; uchinchidan, bu aloqalarni yaratish uchun lingvistik strategiyalar qanday ishlashini so'raydi. Shundagina bu til namunalari gender bilan qanday bog'liqligini so'rash mumkin. Tannen ish joyidagi muloqotni tahlil qilib, hokimiyatni egallaganlar tomonidan qo'llaniladigan til strategiyalari nafaqat hokimiyatni qo'llash usullari, balki maqom va aloqa uchun bir vaqtning o'zida, lekin murakkab ehtiyojlarni muvozanatlash usullari - gender sinfi bilan bog'liq usullar ekanligini ko'rsatadi. U teng bo'lmagan holatlar o'rtasidagi kichik suhbatlarning ikkita misolini taqqoslaydi. Bitta o'zaro muloqotda, kompyuterdagi nosozlikni muhokama qilayotgan ikki erkak qo'ng'iroqlar orqali holat va ulanish haqida muzokaralar olib boradi; ayollarga qarshi muloqot; va yordam, tajriba va mustaqillikning muqobil ko'rinishlari (yordamga muhtoj emas). Boshqa bir misolda, to'rtta ayol maqom va aloqani maqtash, kiyim va xaridga e'tibor qaratish, ta'sir qilish va qarashni muvozanatlash va ifodali intonatsiya orqali muhokama qiladi.

Ikkala o'zaro ta'sirda ham ishtirokchilarning lingvistik strategiyalari va ular yaratadigan moslashuvlar ham holatni, ham aloqani aks ettiradi. Ayollarning suhbatini eng yuqori maqomga ega bo'lgan ayol ikki past darajadagi hamkasblariga hikoya qilib berayotgan paytda sodir bo'ldi. Ayol pochta xodimi ichkariga kirganida, so'zlovchi o'z hikoyasini to'xtatdi va pochta xodimini bluzkasini maqtadi, boshqalari ham unga qo'shilishdi. Maqtov marosimini kotibni o'z ichiga olishi va unga shaxs sifatida qatnashishi uchun manba bo'lib xizmat qildi va shu bilan aloqa o'rnatdi; biroq, u nisbiy maqomni ham aks ettirdi va takrorladi, chunki u eng yuqori maqomga ega bo'lgan o'zaro munosabatlarni tartibga solishni boshqargan va eng past maqomga ega bo'lgan shaxs iltifotni qabul qilgan. Ammo gender nutqi ham cheklovdir, chunki muammolar va soxta haqoratlar orqali maqom va aloqani muhokama qilish ayollar uchun manba sifatida kamroq mavjud edi va buni kiyim-kechak haqida maqtovlar almashish, xarid qilish va modani muhokama qilish orqali qilish kamroq mavjud edi. erkaklar uchun manba sifatida. Va nihoyat, gender va diskurs o'rtasidagi munosabat bilvosita bo'ladi, chunki har bir holatda so'zlovchilar pragmatik va o'zaro ta'sirli maqsadlarga erishish uchun lingvistik variantlarni tanladilar.

Cheklov sifatidagi gender nutqi tushunchasi, shuningdek, Ekkert va McConnell-Jinetning (1992: 473) til va gender tadqiqotchilari "amaliyot hamjamiyatlarida" ayollar va erkaklar tilidan foydalanishni o'rganadilar, degan ta'sirli nasihatiga asoslanadi: "o'zaro hamkorlik atrofida birlashadigan odamlar guruhlarini qandaydir umumiy urinishda." Ular "so'zlovchilar o'zlari ishtirok etadigan turli jamoalarda harakat qilganda lingvistik naqshlarni rivojlantiradilar" deb tushuntiradilar. Ushbu jalb qilish joylari mikroaksiyalar va makroiijtimoiy tuzilmalar o'rtasidagi munosabatlarga tegishli, chunki "gender va til o'rtasidagi munosabat jinsning to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita funksiyasi sifatida turli xil amaliyot jamoalaridagi turli shaxslar uchun mavjud bo'lgan ishtirok etish usullarida". Misol uchun, Panamadagi kuna hindulari ustida olib borilgan tadqiqotda Sherzer (1987) til va jgender jinsga qarab tabaqalashtirilgan nutq rollari orqali bog'langanligini aniqladi va bu rollarni birinchi o'rinda kim egallashi mumkinligini aniqladi. Shunga o'xshash ruhda Lakoff (1995: 30) ayollarning

"tarjimon nazorati, ular ishtirok etayotgan voqealarning ma'nosini aniqlash qobiliyati" ga jamoatchilik kirishining oshishini tasvirlaydi. U ommaviy axborot vositalarida "ayollar va erkaklarning o'ziga xosligi va imkoniyatlari" bilan bog'liq bo'lgan "ortiqcha e'tibor"ga ega bo'lgan beshta voqeani muhokama qiladi (1995: 32).

Shunga qaramay, gender nutqining cheklov sifatidagi tushunchasi ramka yondashuvi bilan qo'lga kiritilgan. Kendall (1999) kechki ovqat paytida oilaviy suhbatni o'rganar ekan, otalarning ushbu ramkalarni tashkil etuvchi ramkalar va hizalamalar orqali gender identifikatsiyani yaratishini ko'rsatadi. Ona bir nechta interaktiv ramkalarni yaratish va saqlash orqali bir nechta vazifalarni bajardi, ota esa minimal ishtirok etdi va bir vaqtning o'zida faqat bitta ramkani saqlab qoldi. Masalan, onasi ovqat berdi (styuardessa), qiziga kechki ovqat paytida odob-axloq qoidalarini o'rgatdi (Miss Manners), qiziga yordam berdi (Qarovchi) va qizining ijtimoiy hayotini boshqardi (ijtimoiy kotib). Ota faqat bitta ota-ona ramkasini oldi - o'yindosh, bu orqali u qizi bilan yanada nosimmetrik munosabatlar o'rnatdi, lekin ba'zida onaning hokimiyatini ham pasaytirdi.

Gender dualizmi

Ehtimol, gender va nutq tadqiqotlaridagi eng qizg'in muhokama qilinadigan masala bu gender dualizmidir. So'nggi o'n yillikda olimlar "gender yoki jinsning ikkilik bo'linishi asosida nutqning bo'linishi" haqida savol tug'dirdilar (Bing va Bergvall 1996: 3). Biroq, ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, gender va nutqning nazariy asoslari gender yoki jinsga asoslangan ikkilik qarama-qarshiliklarni umuman rad eta olmaydi (Cameron 1998a; Jonson 1997; Preisler 1998). Bergvall va boshqalarning sharhida. (1996), Kameron (1998a: 955) shunday xulosaga keladi, garchi ko'p tadqiqotchilar "erkak ikkilik munosabatlariga tanqidiy yondashsa-da, . . . Aksariyat hollarda ularning ma'lumotlari ularni o'rganayotgan so'zlovchilar uchun uning ahamiyatini tan olishga majbur qiladi."

Jinsga oid nutqni resurs va cheklash sifatida kontseptsiyalash, gender va nutqning nazariy modelida jins/gender ikkiligining roli bilan bog'liq sohada davom etayotgan ziddiyatlarni hal qilishga yordam beradi. Resurs sifatida gender nutqining kontseptsiyasi nutq uslublarining xilma-xilligini hisobga oladi: ko'p ayollar va erkaklar o'zlarining jinsi bilan bog'liq bo'lgan usullarda gapirmaydilar; ular boshqa jins bilan bog'liq til naqshlaridan foydalanadilar; gender guruhlar ichida ham, o'rtasida ham farq bor; gender boshqa ijtimoiy qurilgan toifalar, masalan, irq va ijtimoiy sinf bilan o'zaro ta'sir qiladi; shaxslar ayollik va erkaklikning bir nechta va ba'zan qarama-qarshi versiyalarini yaratadilar; va ayollar va erkaklar ijtimoiy normalarni buzishi, buzishi va e'tiroz bildirishi, shuningdek, ko'payishi mumkin.

Cheklov sifatida gender diskurs tushunchasi o'jar haqiqatni tushuntiradi, agar ayollar va erkaklar o'z jinsiga bog'liq tarzda gapirmasalar, ular boshqa jins vakillari sifatida gapirish va o'zini tutish kabi qabul qilinadi va salbiy baholanadi.

Gender diskursning cheklov sifatidagi tushunchasi, agar ayollar va erkaklar o'zlarining jinsi bilan bog'liq tarzda gapirmasalar, ular boshqa jins vakillari kabi gapiradigan va o'zini tutadigan tarzda qabul qilinishi va salbiy baholanishi mumkin bo'lgan o'jar haqiqatni tushuntiradi. Buni Tannen (1994a) ish joyidagi rahbarlik lavozimidagi ayollar va erkaklar uchun batafsil ko'rsatib beradi. Tannen Lakoff ilgari ikki tomonlama bog'lanish deb aniqlagan narsaga kuchli dalil topdi: ayollik umidlarini qondirgan ayollar qobiliyatsiz yoki o'ziga ishonchdan mahrum ayollar sifatida ko'rilardi, ammo hokimiyat arboblarning umidlariga mos keladigan ayollar ayollikdan mahrum - juda tajovuzkor deb hisoblangan.

Xuddi shuningdek, Bergvall (1996) shuni ko'rsatadiki, texnologik universitetdagi bir qator kichik guruhlardagi munozaralarda talaba qiz qandaydir tarzda stereotipik "erkak" nutqi ("ta'sirli") bilan bog'liq va boshqa yo'llar bilan ayollik (hamkorlik) bilan bog'liq lingvistik xatti-harakatlarni namoyish etadi ("affiliativ, instrumental"). Biroq, uning "ta'sirli va faol ishtiroki" sinfdagi tengdoshlari tomonidan "ham og'zaki, ham yozma baholash orqali" salbiy baholandi.

Bergvall, bu ayol "an'anaviy qo'llab-quvvatlovchi ayol rolini bajara olmasa, u salbiy ta'sir ko'rsatadi va sinfning gender-me'yoriy faoliyati bilan jim bo'ladi" (1996: 186) degan xulosaga keladi. Xuddi shunday, Xoll va O'Donovan (1996: 229) Hindistondagi gender nazariyasida ko'pincha "uchinchi jins" deb ataladigan hijratlar (masalan, Lorber 1994) o'zlarining hikoyalarida erkak va ayolga nisbatan o'zlarini belgilaydilar. diksotomiya, o'zlarini "kamchiliksiz" erkak va "to'liq bo'lmagan" ayol" sifatida tavsiflaydi. Xoll va O'Donovan "hijralar ayol-erkak diksotomiyasidan tashqarida pozitsiyani egallash o'rniga, uning ichida mavjudlikni yaratdilar" degan xulosaga kelishdi.

Natijada, olimlar "muloqotni, voqelikni yaratish uchun qudratli kuch" deb hisoblaydigan tadqiqotlardan tobora ehtiyot bo'lishmoqda (Kotthof va Wodak 1997b: xi). Uolters (1999: 202) ta'kidlaganidek, "biologik essenizmdan qochish uchun sotsiologvistiklar, men qo'rqaman, go'yo odamlarning tanasi yo'qdek harakat qilishni afzal ko'rishdi". Ramkalash yondashuvi ijro etuvchilik agentligini o'z ichiga oladi, lekin ayni paytda shaxslarning agent xatti-harakatlarini biologik jinsga bog'lamasdan ham tegishli. Xuddi shunday, Kotthof va Vodak Goffmanning ijtimoiy konstruktivistik yondashuviga qaytish uchun bahslashadi, chunki bu genderni ishlab chiqaruvchi va davom ettiruvchi ijtimoiy institutlar ichida gender qurilishiga asoslanadi. Goffman (1977: 324) ta'kidlaganidek, institutlar "jinslar o'rtasidagi tabiiy farqlarning namoyon bo'lishiga emas, balki bu farqning o'zi paydo bo'lishiga imkon beradi".

Xulosa

Til va gender bo'yicha tadqiqotlar tobora ko'proq gender va nutq bo'yicha tadqiqotlarga aylanib bormoqda (garchi Eckert 1989, 1998 kabi variatsion tadqiqotlar miqdoriy va sifat usullari o'rtasidagi istiqbolli simbiotik aloqani ko'rsatsa ham). Muayyan faoliyat doirasida tilni o'rganishga qaratilgan harakat til strategiyalari va genderning madaniy jihatdan aniqlangan ma'nolarining ahamiyatini aks ettiradi. U gender identifikatorlarini yaratishda shaxslarning agentligini, shu jumladan til xulq-atvori uchun ijtimoiy-madaniy me'yorlarga qarshilik ko'rsatish va buzish imkoniyatlarini tan oladi. Ammo u, shuningdek, ayollar va erkaklar o'zlarining til tanlashlarini amalga oshiradigan ijtimoiy-madaniy cheklovlarni va bu cheklovlarning ta'sirini, ularga rioya qilishlari yoki ulardan voz kechishlarini tan oladilar. Qaysidir ma'noda, gender va diskurs sohasi to'liq doiraga kirdi va Braun, Gudvin, Lakoff va Goffmanning o'zi tomonidan olib borilgan innovatsion ishida ko'rinib turganidek, Goffman ta'siridagi konstruktivistik asosga qaytdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ahrens, Ulrike. 1997. Suhbatdagi uzilishlar va afzal ko'rishni tashkil etish o'rtasidagi o'zaro ta'sir: gender tadqiqotining klassik mavzusi bo'yicha yangi istiqbollar. Kotthoff va Vodakda 1997a, 79-106.
2. Eynsvort-Von, Nensi. 1992. Shifokor-bemor intervyularida mavzu o'tishlari: kuch, jins va nutq o'zgarishi. Jamiyatdagi til 21.409-26.
3. Barrett, Rusty. 1999. Afro-amerikalik drag-queens nutqida polifonik identifikatsiyani indekslash. Bucholtz va boshqalarda. 1999, 313-31.
4. Beattie, Geoffrey W. 1981. Suhbatdagi o'zaro ta'sirdagi uzilish va uning interaktivlarning jinsi va holatiga aloqasi. Tilshunoslik 19.15-35.
5. Bergvall, Viktoriya L. 1996. Nutq orqali jinsni qurish va qo'llash: muhandislik fakulteti talabalari sifatida bir nechta rollarni muhokama qilish. Bergvall va boshqalarda. 1996, 173-201.
6. Bergvall, Viktoriya L., Janet M. Bing va Elis F. Freed (tahrirlar) 1996. Til va gender tadqiqotlarini qayta ko'rib chiqish: nazariya va amaliyot. London va Nyu-York: Longman.

7. Jigarrang, Penelopa. 1980. Qanday qilib va nima uchun ayollar ko'proq xushmuomala: Maya jamoasidan olingan ba'zi dalillar. McConnell-Ginet va boshqalarda. 1980, 111-36.
- 8.. Bucholtz, Meri, A. C. Liang va Laurel A. Sutton (tahrirlar). 1999. Identifikatsiyani qayta ixtiro qilish: Muloqotda gender o'zini o'zi. Nyu-York va Oksford: Oksford universiteti nashriyoti.
9. Kameron, Debora. 1985. Feminizm va lingvistik nazariya. London: Makmillan. Ikkinchi nashr 1992 yil.
10. Kouts, Jennifer (tahr.). 1997b. Til va gender: o'quvchi. Oksford: Blekvell.
11. Kouts, Jennifer va Debora Kameron (tahrirlar). 1989. Ayollar nutq jamiyatlarida: til va gender bo'yicha yangi istiqbollar. London: Longman.
12. Xoll, Kira va Meri Bucholtz (tahrirlar). 1995 yil.
13. Gender ifodalangan: til va ijtimoiy qurilgan o'zini. Nyu-York va London: Routledge
14. Lakoff, Robin. 1973. Til va ayol o'rni. Jamiyatdagi til 2.45-79.
15. Lakoff, Robin. 1975. Til va ayolning o'rni. Nyu-York: Harper va Rou.
16. Jonston, Barbara. 1995. Texaslik ayollarning ijtimoiy lingvistik manbalari, individual identifikatorlari va ommaviy nutq uslublari. Lingvistik antropologiya jurnali 5: 1-20.
17. Tannen, Debora. 1994b. Gender va diskurs. Nyu-York va Oksford: Oksford universiteti nashriyoti.
18. Todd, Aleksandra D. va Sue Fisher (tahrirlar). 1988. Gender va diskurs: nutqning kuchi. Norvud, NJ: Ableks.